

Federatie van
Diaconieën

1910 - 2015

Samen voor een sterk diaconaat

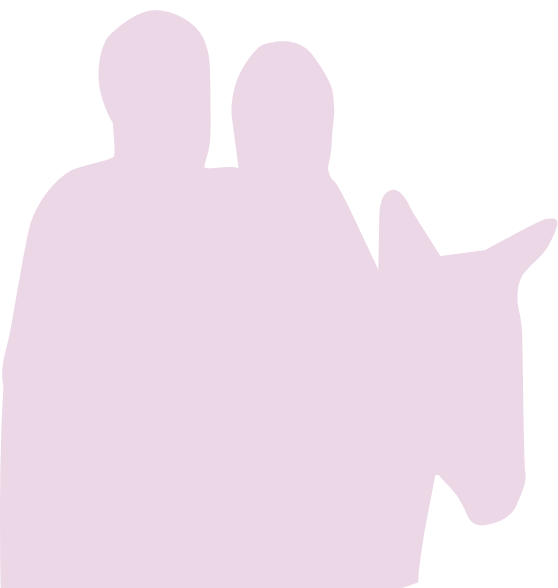
Inhoud

Voorwoord	3
De eerste jaren	4
Voor oud en jong	6
In de oorlog	9
De naoorlogse jaren	11
Landelijk uitvoeringsorgaan	14
Heroprichting van de Federatie	15
Waar staat de Federatie nu voor?	18
Een kritische vriend	23
Andere tijden	27
Niet (alleen) van deze tijd	29

Voorkant

boven: fotograaf onbekend

onder: fotograaf Martin Idema, Ede voor Hetvakantiebureau.nl

Voorwoord

De Federatie van Diaconieën is de vereniging van diaconieën in de Protestantse Kerk in Nederland. Met haar leden stáát de Federatie voor het belang van het diaconaat, in kerk en maatschappij: samen voor een sterk diaconaat!

De Federatie van Diaconieën is een zelfstandige organisatie, maar werkt ten nauwste samen met de kerk. De leden komen uit alle geledingen van de kerk: zowel Protestantse, Hervormde, Gereformeerde, Evangelisch-Lutherse als Waalse diaconieën zijn lid.

Deze brochure laat zien hoe de Federatie in haar meer dan honderdjarige geschiedenis telkens inhoud aan haar opdracht heeft gegeven. Wij nemen u in grote stappen mee door de tijd, dat levert ook een steeds wisselend beeld van het diaconaat op. Van verheffing der armen naar maatschappelijke ondersteuning. Van de verzorgingsstaat die veel diaconale maatschappelijke inzet overneemt naar de participatiemaatschappij waarin de diaconie haar publieke rentree maakt.

Wij spreken de wens uit met deze brochure niet alleen een kleine historische bijdrage te leveren maar tegelijk een beeld van de actuele betekenis van de Federatie van Diaconieën te schetsen.

Mr A. P. Kaland
voorzitter

e eerste jaren

Bestuur Federatie 1918

Het jaar 1910 mag een bijzonder zoniet het meest kenmerkende jaar uit het bestaan van de Federatie van Diaconieën heten. In dat jaar:

- dient de regering een ontwerp Armenwet in;
- roept de synode van de Hervormde Kerk voor het eerst een diaconale conferentie voor de hele kerk bijeen;
- wordt de 'Vereeniging van Diakenen in de Nederlandsche Hervormde Kerk' gesticht, zoals de Federatie aanvankelijk heette;
- verschijnt het eerste nummer van het 'Maandblad voor kerkelijke armenzorg', het latere Diakonia.

Op 2 maart 1910 wordt de Vereeniging van Diakenen in de Nederlandsche Hervormde Kerk opgericht. Met als doel, zoals omschreven in artikel I van haar statuten: de verbetering en de verheffing van de armenzorg in de Nederlandsche Hervormde Kerk.

Oud-bestuurslid diaken Anth. Folmer, zelf onder meer secretaris van de Armenraad in Den Haag, omschrijft in een terugblik het werk dat voorlag als volgt: *“De dienst der barmhartigheid te verbeteren in het licht der hooge roeping onzer diaconieën en ten bate onzer behoeftige medeleden, dat hebben zij naar hun beste krachten trachten te bereiken. Zij hebben de diaconieën gezien als het orgaan van de barmhartigheid der Christelijke Gemeente, en begrepen, dat het op den voorgrond plaatsen dezer taak aan den arbeid der diaconieën hooge eischen moest doen stellen.”*

In zijn werkzame leven zal Folmer zelf de eerste directeur worden van het Centraal Bureau Werkloosheidsverzekering en later van de Rijksdienst Werkloosheidsverzekering en Arbeidsbemiddeling.

In 1921 wordt de Vereeniging van Diakenen, die door Folmer en andere 'vooraanstaande diakenen' in het leven is geroepen, omgezet in de Federatie van Diaconieën. Bij haar zilveren jubileum in 1935 wordt de taak van de Federatie ook wel verwoord als het zoeken naar "middelen en wegen, om diakenen in staat te stellen het liefdewerk der Kerk ten opzichte van de armen, lijdenden en hulpbehoevenden op de rechte wijze te verrichten".

Waarbij haar door de Algemene Synode, naast hartelijke gelukwensen, wordt toegebeden,

"dat God den arbeid der Federatie moge zegenen tot heil onzer Kerk in het diep besef, dat de diaconie-arbeid de eerezaak der Kerk is."

Of anders omschreven, bij hetzelfde jubileum:

"Want wanneer de Kerk door den dienst der diakenen deelt in de geestelijke en stoffelijke nooden der hulpbehoevenden, dan doet zij daarbij ervaren de liefde Gods geopenbaard in Christus, die onze krankheden op zich nam en onze smarten droeg. Dan is zij in het midden dezer wereld als een die dient en verricht zij de koninklijke taak van haar Heiland, die niet kwam om gediend te worden, maar om te dienen."

De kunst was om de "hooge roeping der kerk" op sociaal gebied eigentijds handen en voeten te geven. Daarvoor was zeker in het begin van de Federatie niet zelden hardnekkige strijd nodig om ook in diaconale kring star conservatisme te doorbreken. Heel lokaal in de plaatselijke diaconie. Maar ook bijvoorbeeld in het geheel van de grote steden waar diaconieën in die tijd zich onder sterk veranderde maatschappelijke omstandigheden en allerlei sociale wetgeving voor grote moeilijkheden geplaatst zagen. Vraagstukken die "zonder behoorlijke voorlichting en leiding niet te overzien" waren, lezen we bij een andere stuwkracht voor de oprichting, de destijds ook landelijk bekende Utrechtse diaken en eerste voorzitter G.J.A. Ruys.

oor jong en oud

Zonnegloren, 1935

De Federatie van Diaconieën is uit de diaconieën zelf opgekomen. Naast of door de diaconale armenzorg heeft de christelijke gemeente zich van oudsher aangetrokken gevoeld tot de zorg voor bejaarden, die door hun leeftijd en ook vaak door hun financiële positie op verzorging en ondersteuning waren aangewezen.

De zorg voor 'ouden van dagen' is lange tijd zelfs de hoofdtaak van diaconieën. De Federatie heeft aan de verbetering hiervan niet weinig bijgedragen. Want de Diakenhuizen, de Bestedelingenhuizen, de Armenhuizen en de Oude Mannen- en Vrouwenhuizen hadden niet altijd een goede naam.

Zeker in haar beginjaren, maar ook nog lang daarna, is de Federatie nauw betrokken bij (het bevorderen van) de stichting van talrijke instellingen voor bejaarden en zieken.

Naast de ouderen schenken de diaconieën ook steeds aandacht aan de jeugd. Daarvan spreken de "inrichtingen voor den wees; voor de kleinen, die door andere omstandigheden de ouderlijke zorg moeten derven". Nog verder ging de diaconale arbeid van de kerk, toen zij zich met de oprichting van stichtingen voor zenuw- en geesteszieken ook naar de "lijdende menscheid" uitstreekte.

Nieuw te bouwen sanatoria kregen dikwijls iets van 'Zon' in hun naam mee. Onder nieuwe tehuizen waren Avond, Rust, Licht en Vrede begeerde termen. Zo kwamen er over heel het land verspreid honderden huizen. Van het trio 'Zonnegloren', 'Zon en Schild' en 'De Lichtenberg' in en om Amersfoort – en vele rustoorden die 'Avondlicht', 'Avondrust' en 'Levensavond' als naam meekregen, tot en met weeshuizen en vredig gelegen tehuizen waar naar eigen zeggen "alle gestichtsgewoonten volkomen vreemd" zijn.

Diaconale arbeid bestond voor de oorlog vooral uit:

- zorg voor ouden van dagen
- zorg voor wezen, halfwezen en andere hulpbehoevende kinderen
- zorg voor zieken, gebrekkigen en zwakzinningen
- woningbouw en maatschappelijk werk

Praktisch Christendom

Het werk in dit verband werd als 'Praktisch Christendom' opgevat – en zo toen ook wel genoemd. Daartoe behoorden ook weldra het bureau van de Federatie, waar kerkeraden en diakenen heen konden gaan met hun moeilijkheden en vragen, en een eigen maandblad dat voorlichting gaf. Op 1 april 1910 kwam voor het eerst het Maandblad voor Kerkelijke Armenzorg uit. Vanaf 1 januari 1930 werd dit het nog steeds bestaande (maar inmiddels door Kerk in Actie overgenomen) Diaconia.

Regelmatig terugkerende onderwerpen uit die jaren:

- waar liggen de grenzen van diaconale zorg?
- bedeling of ondersteuning?
- kerstuitdelingen
- stille armoede
- diaconieën in de crisisjaren
- het eergevoel der behoeftigen
- is er nog plaats voor de diaconie?
- de diaken in de grote stad

- diaconie en (burgerlijke/sociale/kerkelijke) wetgeving
- bevordering van sparen door de diaconie
- methoden van steunverlening
- diaconale zorg in vroeger tijden

Een aantal onderwerpen mag tijdgebonden heten. Maar er zitten ook thema's bij die vandaag de dag nog uiterst herkenbaar zijn.

Een bekende voorzitter...

Een bekende voorzitter van de Federatie in de vooroorlogse periode was prof. dr. J.R. Slotemaker de Bruïne.

Jan Rudolph Slotemaker de Bruïne (1869 - 1941) was theoloog en predikant. Via zijn geschriften en optredens als privatdocent sociologie en hoogleraar dogmatiek en kerkrecht in Utrecht, maakte hij generaties hervormde predikanten

bewust van de sociale verantwoordelijkheid van de kerk. Via zijn kerkelijke activiteiten raakte hij betrokken bij de arbeidersbeweging en werd hij onder andere een voorman van het Christelijk Nationaal Werkmansverbond.

In de politiek werd hij als CHU-politicus actief, zowel in de Eerste als in de Tweede Kamer. Hij was minister van Arbeid in het eerste kabinet-De Geer (1926-1929), minister van Sociale Zaken (1933-1935) in het tweede kabinet-Colijn en aansluitend minister van Onderwijs.

Ook gedurende zijn politieke loopbaan bleef Slotemaker de Bruïne zich inzetten voor kerkelijke organisaties. Zo was hij tijdens zijn ministerschap van Sociale Zaken tevens voorzitter van de Federatie van Diaconieën. Een combinatie die nu niet meer zou mogen.

n de Oorlog

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden vele organisaties door de bezetter overgenomen of ontbonden. Maar de kerk kon niet worden aangepakt.

In zijn 'Geschiedenis van het kerkelijk verzet' (in: Het verzet der Hervormde Kerk, dat al in 1946 verscheen) beschrijft dominee H.C.Touw hoe de nationaal-socialistische staat het hele leven wilde beheersen en dus ook de diaconieën en andere kerkelijke arbeid wilde ordenen en van zijn geest doordringen. Zo is met name door het programma 'Winterhulp' geprobeerd de diaconale arbeid in te schakelen in de nationaal-socialistische volksoopvoeding. Eigenlijk was het een soort staats-diaconie.

In 1941 kreeg *Winterhilfe* het alleenrecht op collecteren. De Federatie weigerde samenwerking, omdat daarmee het beginsel van de vrijheid van de kerk op het gebied der barmhartigheid werd bedreigd. Het collectieplan waar de Procureur-Generaal de kerken aan dacht te kunnen binden, werd ingetrokken. De kerkelijke collecten zijn vrijgebleven.

Toen eenmaal duidelijk werd waar Winterhulp en het even nationaal-socialistische *Volkswohlfahrt* in de vorm van de 'Nederlandse Volksdienst' werkelijk voor stonden, werden beide een fiasco. Maar ze eisten wel het hele terrein van de openbare barmhartigheidsarbeid voor zich op. Binnen de kerkgebouwen kwam echter een stroom van offervaardigheid op gang. Voor alle kerkelijke doeleinden is in de oorlogsjaren buitengewoon veel geld geofferd. Daar is gelijk ontzettend veel mee gedaan. Van de aankoop van wollen dekens voor kamp Amersfoort, waar de gevangenen bittere koude leden, tot heimelijke steunverlening aan uit Duitsland uitgeweken Joden en aan vele onderduikers in steden en dorpen.

De Federatie van Diaconieën was bij verschillende initiatieven betrokken. Zeker ook toen in het Westen van het land het voedselgebrek toenam en vreselijke hongertoestanden ontstonden. De Federatie werkte (mee) aan

kinderuitzending, kindervoeding, voedselverstreking aan ouden van dagen, zieken en hulpbehoevenden, het inzamelen van kleding, hulpverlening aan 'doortrekkers' en bemiddeling voor huishoudhulpen.

De dienst der barmhartigheid kreeg in deze jaren wel een heel ander karakter. Lokaal zagen veel diakenen en predikanten zich onverwachts tot een soort voedselcommissaris gepromoveerd. Het arbeidsterrein van de Diaconie werd buitengewoon uitgebreid en verbreed. Bovendien moest er steun worden gegeven aan mensen die vroeger niet onder de diaconale zorg vielen. Geschiedvorser ds. Touw waar wij hierboven ook uit putten, schrijft hierover:

“De Diaconale arbeid is in de oorlogsjaren enorm uitgegroeid en uitgebreid. Vele Diaconieën gingen vaak meer dan vroeger verstaan, dat hun hoge roeping was dienst der barmhartigheid te bewijzen aan den noodlijdenden naaste om Christus' wil. De nood nam zulke volkomen andere vormen aan, en was zoo angstwekkend groot. De diepe inhoud der woorden barmhartigheid, dienst, offer, naastenliefde werd opnieuw ontdekt en verstaan in hun bijbelschen zin. De Diaconale arbeid kwam daardoor weer te staan in den stroom van het gemeentelijk en kerkelijk leven.”

Zo is de verdrukking, waar de diaconale arbeid in die jaren aan blootstond, volgens hem in vele opzichten tot zegen geworden. De dienst der barmhartigheid kwam meer dan ooit te staan in het midden der Gemeente. Met tafels bestemd voor offers in kerkgebouwen ten bate van de noodlijdende wereld. En met collectes die “van een ziellose steun weer een getuigenis” werden. Al noopte de nood ook tot een bredere, wijdere visie en praktijk van het diaconale werk.

De naoorlogse jaren

De ontwikkeling van het diakonaat en de invoering van de nieuwe Kerkorde in 1951 maakten het noodzakelijk de statuten van de Federatie van Diaconieën voor het eerst sinds 1926 te herzien.

De belangrijkste veranderingen betreffen de artikelen die handelen over de doelstelling en de middelen tot dat doel.

Oude tekst:	Nieuwe tekst:
Doel De Vereniging stelt zich ten doel het bevorderen van de samenwerking harer diaconieën, het behartigen van de belangen van, de verbetering en de verheffing der armenzorg, uitgaande van de Nederlandse Hervormde Kerk.	Doel De Vereniging stelt zich ten doel het behartigen van de belangen van haar leden op het terrein van het diakonaat, de kerkelijke sociale arbeid daaronder begrepen.

Met deze wijziging, geaccordeerd op een Buitengewone ledenvergadering van 19 februari 1959, gaat de Federatie mee in de veranderingen die zich in feite al jaren in de burgerlijke samenleving en op het terrein van de armenzorg voltrekken.

Voorzitter A.J. Rotteveel, tevens voorzitter van de centrale diaconie in Den Haag, omschrijft die veranderingen op de (eerstvolgende) ledenvergadering van 18 juni 1959 als volgt:

“Sprak men eerst van burgerlijk arbestuur, later ging men dit de instellingen noemen voor maatschappelijk hulpbetoon en nu noemt men het over het algemeen de dienst voor sociale belangen. In 1912 werden de armenraden als samenwerkingsorganen in het leven geroepen. Nu heten die armenraden sociale raden.

Al deze veranderingen hebben het bestuur van de Federatie er toe gebracht ook haar statuten te wijzigen en niet meer te spreken van armenzorg maar van kerkelijke sociale arbeid. Daarmee heeft zij zich ook aangesloten bij de in 1951 tot stand gekomen kerkorde, waarin niet meer van armen maar van mensen die lichamelijk, zedelijk of maatschappelijk in nood verkeren wordt gesproken.”

Nuchtere kern

Prof. dr.A.A. van Ruler, hoogleraar dogmatiek en christelijke ethiek aan de rijksuniversiteit te Utrecht, zet voor een ledenvergadering van de Federatie het werk van de diaken als volgt neer:

“Daar is de diaken, met de spil van zijn bestaan in de hulp in alle nood, of hetzelfde anders gezegd: in de gerechtigheid. (...) Dit werk van God is een werk op de aarde, onder de mensen, in het gewone leven. (...) Dáár moet geholpen worden, van Godswege. Ook dát is het ambt! Zo brengt het diaconale een granietharde kern van nuchterheid aan in het ambtsbegrip. Zoals het diaconale ook alle geestelijke zwoelheid in het liturgische met één slag doet verdwijnen: er wordt gecollecteerd in de eredienst, gewoon voor de behoeftige broeder en zusters der gemeente. Niet alleen de diakenen zijn diaconaal bezig, maar de gehele gemeente en elk harer leden functioneert o.a. ook diaconaal. (...) In het verkeer van buur en buur, van vriend en vriend, van familie en van gemeentelieden onderling. En de christenmens is daarbij niet alleen geroepen tot onderling dienstbetoon, maar ook tot bijstand aan allen, die hulp behoeven.”

*(Uit: Prof. dr.A.A. van Ruler: 'Fundamenten en Perspectieven van het Diaconaat in onze tijd'.
Referaat, gehouden op de ledenvergadering van de Federatie van Diaconieën,
23 september 1952)*

Maar de tijden zouden daarna nog veel sneller veranderen! Armezorg maakt na de oorlog steeds meer plaats voor maatschappelijk werk. “Nu de maatschappij armen in de oude betekenis van het woord niet meer kent, maar de noden vele zijn, gaat het niet meer zozeer om een handreiking in geld maar om maatschappelijke begeleiding”, signaleert het jubileumnummer van Diakonia bij het 50-jarig bestaan van de Federatie in 1960.

Hoewel de toename van de verzorgingsstaat in kerkelijke kring ook wel weerstand oproept, zijn de verenigde diakenen er niet rouwig om dat er van overheidswege (meer) voorzieningen komen en mensen een beroep kunnen doen op de financiële bijstand van de gemeentelijke diensten van maatschappelijke zorg:

“Wij moeten er dankbaar voor zijn, dat de zaken deze loop hebben genomen; wat zou er van het diakonaat terecht zijn gekomen - men denke het zich eens in - als het doodkalm gebleven was bij de oude wijze van werken: ondersteuning van behoeftigen met besteding van alle inkomsten voor dit doel. Van de uitbouw van het diakonaat had niets kunnen komen.”

(Bron: jubileumnummer Diakonia)

Met het doen oprichten van instellingen is het dan al een tijd gedaan. Met één uitzondering. De Federatie staat aan de wieg van het initiatief tot het oprichten van het Roosevelthuis.

landelijk uitvoeringsorgaan

In 1963 vindt (opnieuw) een wijziging van de Kerkorde plaats die leidt tot de instelling van de Generale Diaconale Raad. De Federatie en de Algemene Diaconale Raad gaan per 1 januari 1964 daarin op.

Achtergrond van het ingrijpende besluit ligt voor een deel in de spanning die is komen te zitten in het feit dat op het diaconale vlak twee lichamen werkzaam zijn die beide de pretentie hebben verantwoordelijkheid te dragen voor het geheel van de diaconale arbeid.

Daarbij heeft de Algemene Diaconale Raad, als orgaan van bijstand van de generale synode, de sterkste kerkrechtelijke papieren. Aan de andere kant kan de Federatie zich beroepen op een op dat moment al indrukwekkende geschiedenis en op de vrijwillige medewerking van vrijwel alle hervormde diaconieën die bij haar zijn aangesloten.

Zaterdag 9 november 1963, de dag van de beslissende algemene ledenvergadering, is wederom een belangrijk moment in de geschiedenis van de Federatie en trouwens ook van de 'andere' partij:

“Na een langdurig beraad is besloten om zowel de Algemene Diaconale Raad in zijn huidige vorm als ook de Federatie van Diaconieën op te heffen en met ingang van 1 januari 1964 te doen vervangen door één nieuw landelijk diaconaal orgaan, te weten de Generale Diaconale Raad.”

Heroprichting van de Federatie

We slaan nu een hele tijd en zelfs een groot aantal jaren over en pakken de draad weer op bij de vaststelling dat toen met de vorming van de Protestantse Kerk de (federale) structuur dreigde te verdwijnen, het tijd werd om de Federatie te doen herleven.

Begin 1996 maakt een aantal diaconieën van gevarieerde samenstelling (groot, klein, verschillende modaliteiten en Samen op Weg) de diaconieën van de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gerefomeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch Lutherse Kerk deelgenoot van zorgen die bij hen leven over de plaats van het diaconaat in de toekomstige Protestantse Kerk in Nederland.

De initiatiefnemers blijven niet steken bij het uiten van zorg alleen want zij willen de diaconieën tegelijk informeren over de oprichting - of eigenlijk heroprichting - van de Federatie van Diaconieën.

In de voor de 'Verenigde Protestantse Kerk' ontworpen Kerkorde dreigt, aldus de verontruste diaconieën, de diaconale werkstructuur grotendeels te verdwijnen. De structuur die er was voor onderling contact en overleg, om de diakenen te inspireren bij hun werk, maar ook ter behartiging van de belangen van de diaconieën, wordt volgens hen in de nieuwe Kerkorde niet of nauwelijks gewaarborgd.

In het kader van het Samen op Weg-proces zouden de Generale Diaconale Raad van de Nederlandse Hervormde Kerk en de Deputaatschappen van de Gereformeerde Kerken worden opgeheven. Daarmee dreigde een eind te komen aan de bovenplaatselijke diaconale werk- en beleidsstructuur binnen de nieuw te vormen Protestantse Kerk in Nederland, waarmee geen recht zou worden gedaan aan de positie van de diaconie als zelfstandig onderdeel van de kerk met een eigen verantwoordelijkheid.

Vandaar het initiatief vanuit de diaconieën om in deze leemte te voorzien.

Na een uitvoerige consultatieronde langs onder meer de Generale Diaconale Raad (waar de Federatie 34 jaar eerder in is opgegaan!), diaconale vergaderingen en de Provinciale Diaconale Commissies valt het besluit: de

Federatie van Diaconieën wordt (her-)opgericht en neemt weer de oude positie in van een onafhankelijke organisatie die werkt ten dienste van de kerken.

Uit de oprichtingsstatuten:

Doel

De vereniging heeft ten doel:

Het helpen behartigen van de belangen van de diaconieën in de meest ruime zin, in samenwerking met kerkordelijke organen en, zoveel mogelijk met inschakeling van werkzame functionarissen, waaronder:

- a) de bezinning op de diaconale taak in steeds wijzigende maatschappelijke en kerkelijke omstandigheden;
- b) kennisneming van elkaars werk en ontwikkelingen daarin, onder andere in onderlinge besprekingen op landelijk en regionaal niveau;
- c) bevordering van samenwerking tussen diaconieën in situaties die een bovenplaatselijke aanpak behoeven;
- d) bevorderen dat 'personen en groepen in de knel' recht wordt gedaan en meer algemeen bijdragen aan tot stand brengen en instandhouden van een rechtvaardige samenleving;
- e) behartiging van de stoffelijke belangen van de diaconieën;
- f) bevorderen dat de diaconale aangelegenheden in de kerkordelijke organen tot hun recht komen;

een en ander door:

- het organiseren van vergaderingen;
- het verzorgen van publicaties;
- het instellen van een centraal secretariaat;
- en alle andere wettige middelen die aan het doel bevorderlijk kunnen zijn.

(Bron: artikel 2 nieuwe statuten)

De notariële oprichtingsacte van de ‘nieuwe’ Federatie dateert van 26 november 1998. Het initiatief slaat aan. Meteen na de oprichting melden zich liefst al 150 diaconieën aan als lid. Bij de heroprichting is het lidmaatschap opengesteld voor Hervormde, Gereformeerde, Waalse, Lutherse en protestantse (SoW-) diaconieën.

Per 1 januari 1999 houdt de Generale Diaconale Raad feitelijk op te bestaan. In de conceptkerkorde en bijbehorende ordinanties is het diaconaat ondergebracht bij missionair werk en oecumenische relaties. De Kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland komt uiteindelijk in 2004 tot stand.

Op 22 oktober 1999 is de Eerste Algemene Ledenvergadering van de Federatie. Met op de agenda onder meer een ‘opening door de voorzitter’, de Haagse diaken C. Pijl Hogeweg die eerder vice-voorzitter van de Generale Diaconale Raad was, en ‘actuele zaken in verband met de diaconale werkkolom en de nieuwe werkorganisatie van de SoW-kerken’.

Tot in de landelijke pers beklemtoont voorzitter Pijl Hogeweg dat de Federatie zich niet verzet tegen de Generale Raad voor Missionair en Diaconaal werk en Oecumenische relaties (MDO) van de SoW-kerken: “We willen aanvullend zijn, niet tégen.”

Terugblikkend op die periode, geeft hij desgevraagd aan dat als de Federatie al niet bestond, zij onmiddellijk moest worden (her-)opgericht: “Door de Federatie kan de diaconie op landelijk niveau een eigen geluid laten horen. Het geeft ook aan dat de diaconie eigen verantwoordelijkheid draagt en een eigen taak heeft. Diaconie is doen, heel lokaal. We zijn niet ondergesneeuwd in goedbedoeld kerkelijk werk.”

Waar staat de Federatie nu voor?

De Federatie behartigt de belangen bij de landelijke organen waar nodig kritisch, maar steeds vanuit een positieve houding.

De Federatie ziet onder meer een rol voor zich weggelegd bij het:

- kritisch volgen c.q. beïnvloeden van het beleid van synode, Kerk in Actie en dienstenorganisatie, mede aan de hand van de (concept)-beleidstukken; met bijzondere aandacht voor een goede besteding van de diaconale gelden;
- ondersteunen van diaken-synodeleden;
- zijn van spin in het web tussen de diaconieën en de synode;
- ervoor zorgen dat de zaken die belangrijk zijn voor een of meerdere diaconieën aan bod komen;
- actueel houden van het begrip diaconaat, definiëren wat diaconaat in de huidige tijd inhoudt;
- ondersteunen diaconieën met het besturen en beheren van de diaconie als organisatie;
- organiseren studiedagen en workshops.

*Foto links:
Circa 120 belangstellenden
bezoeken de studiedag
Kerken en WMO,
georganiseerd door Kerk
in Actie en de Federatie
van Diaconieën aan de
vooravond van de ingrijpende
wijzigingen in de zorg per
2015.*

*Foto rechts:
Prof. dr. Herman
Noordegraaf spreekt de
zaal toe over het belang van
kritische participatie.*

*Foto's: Marieke Viergever,
Kerk in Actie*

Voor de belangenbehartiging onderhoudt de Federatie nauwe contacten met de synode, de Dienstenorganisatie en Kerk in Actie.

Niet onvermeld mag blijven dat de Federatie in 2012 de erepenning voor diakenen heeft ingesteld. De Federatie kent deze toe aan diakenen die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt op voordracht van de plaatselijke diaconie.

Binnenlands diaconaat

Een van de belangrijkste activiteiten van de Federatie van Diaconieën is het kritisch volgen van het beleid van de Protestantse Kerk in Nederland, van Kerk in Actie en van de Dienstenorganisatie, vooral waar het het diaconaat betreft. Dit houdt onder andere in dat de Federatie nagaat of het diaconaat voldoende aan bod komt en of diaconieën zich voldoende herkennen in het landelijk beleid.

Diaconale inzet dichtbij, zoals hier bij het opknappen van een tuin.

Foto: Johannes Odé

In 2014 heeft de Federatie specifieke aandacht van de synode gevraagd voor het binnenlands diaconaat. We moeten teruggaan tot 2004 dat dit onderwerp voor het laatst op de agenda van de synode stond. Dat was toen voor de bespreking van de nota 'Diaconaat spreekt niet van zelf'.

In de jaren daarna kreeg met name het werelddiaconaat gedurig aandacht van de synode. Sinds 2004 is er echter veel veranderd, zowel in de kerk als in de samenleving. Met als hoogtepunt de wijzigingen in het sociale domein zoals die met name door de komst van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) vorm hebben gekregen.

De grote decentralisaties hebben nog ingrijpender wijzigingen tot gevolg. Mede op basis van vragen vanuit aangesloten diaconieën is de Federatie ervan overtuigd dat het zaak is dat ook de synode van de Protestantse Kerk zich met deze onderwerpen bezighoudt.

In reactie hierop sprak de synode al op de novembervergadering van 2014 over het binnenlands diaconaat. De synode signaleerde dat de samenleving verandert, dat er meer op de diaconieën afkomt en dat zij hulp nodig hebben om daar actief op in te spelen - al hoeven diaconieën niet de rol van de overheid over te nemen. Zij mogen en hebben zelfs de opdracht om dat

vanuit hun eigen visie en missie te doen.

Dat past volgens synodeleden ook heel goed in het “denken over wat de kern van kerk-zijn is” en waar zij pakweg de komende tien jaar accenten zal kunnen leggen. Diaconaat is daarin van wezenlijk belang.

Kerk in Actie

‘Diaconaat = Kerk in Actie’, staat er op de site van de PKN. Kerk in Actie is het werk voor zending en (wereld)diaconaat van en namens de gemeenten van de Protestantse Kerk. Of zoals zij het op háár site uitdrukt: “Wij zijn de Protestantse Kerk in Actie. Een kerk met twee miljoen leden en ruim 1600 plaatselijke protestantse lokale gemeenten, in actie voor de naaste, dichtbij en ver weg. Geen mens uitgezonderd.”

Kerk in Actie maakt deel uit van Dienstenorganisatie van de PKN. Er werken ongeveer honderd mensen voor Kerk in Actie in het Protestants Dienstencentrum in Utrecht en in andere delen van het land. Zij ging in augustus 1995 van start als een oecumenisch initiatief (toen nog onder de naam ‘Kerken in Aktie’) van tien zendings- en werelddiaconale organisaties. Ook nu nog werkt Kerk in Actie breder dan de Protestantse Kerk in Nederland.

De Federatie spreekt van “een goede en constructieve samenwerking” tussen het Utrechtse en de Federatie, met behoud van ieders eigen verantwoordelijkheid. Kerk in Actie wil graag “een diaconale bondgenoot” zijn van de plaatselijke diaconieën.

Hedendaags diaconaat in Nederland

- Armoede in Nederland
- Duurzaam leven
- Vluchtelingen
- Zorg in Nederland

**Egyptische vrouw die een
alfabetiseringscursus volgt via BLESS
(diaconaat en armoedebestrijding
van de Koptisch-Orthodoxe kerk)**

Foto: Feije Duim, Kerk in Actie

Carla van der Vlist

en kritische vriend

Carla van der Vlist is teamleider en verantwoordelijk voor het binnenlands diaconaal werk van Kerk in Actie.

Hoe verhouden de Federatie en Kerk in Actie zich tot elkaar?

Van der Vlist: “We staan voor dezelfde zaak. De Federatie geeft stem aan de gezamenlijke diaconieën en voelt zich geroepen om het diaconaal gehalte van de plaatselijke gemeenten te verstevigen. Daarvoor richt zij zich tot de synode

als verantwoordelijke en tot Kerk in Actie als het uitvoerend orgaan. In die zin vinden wij elkaar. Uiteindelijk hebben we beide in de uitvoering voor ogen of Kerk in Actie doet waar de plaatselijke gemeenten mee geholpen zijn of naar verlangen. De kerk lééft plaatselijk. Ons werk ligt in de ondersteuning van de gemeente bij het uitvoeren van haar diaconale taak.”

En vergeet niet, zegt Van der Vlist hierbij:

“Er gebeurt ontzettend veel in en vanuit de diaconieën.”

Zijn jullie partners, bondgenoten of misschien zelfs tot elkaar veroordeeld?

“De Federatie is een kritische vriend van Kerk in Actie. Op de doelstelling en missie vinden we elkaar volledig. Maar op de uitvoering zullen ze altijd onze kritische vriend zijn. Dat moeten ze ook vooral blijven doen. De Federatie vertegenwoordigt een forse groep van de plaatselijke diaconieën, ons grondvlak, en vormt daarmee duidelijk een spreekbuis. Zowel naar de synode en de ambtelijke leiding van de kerk als naar Kerk in Actie. Vandaar dat wij het van belang vinden hen vroegtijdig te laten meedenken over beleidskeuzes, voorstellen of wat diaconieën verder willen meegeven.”

Op de vraag of de Federatie van nut is, is haar antwoord dan ook zonder meer: “Ja.”

Hebben jullie niet het idee dat, ondanks dat de Federatie niet de opdrachtgever van Kerk in Actie is, jullie toch twee broodheren dienen?

“Nee, absoluut niet. Misschien komt dat ook wel omdat bij ons altijd het besef aanwezig is dat we de kerk dienen. Dat kun je heel formalistisch invullen, maar je kunt de kerk ook zien als het geheel dat we met elkaar bouwen en waarin we elkaar ontmoeten. Bovendien stelt de Federatie af en toe natuurlijk ook kritische vragen. Ook over de begroting, heel goed! Het gaat immers wel over diaconale middelen die beschikbaar worden gesteld.”

Naast al het nuttige werk dat Kerk in Actie in soms verre buitenland doet, hecht de Federatie eraan dat het binnenland óók aan bod komt. Het mag zelfs wel weer wat sterker...

“De druk op het plaatselijke diaconale werk neemt toe door de veranderingen in de samenleving. Daardoor neemt vanuit de diaconieën ook de vraag toe hoe zij hierop moeten inspelen. De Federatie geeft constant, en volgens mij terecht, aan dat dat van belang is en dus ook gewenst is.”

Evert Jan Hazeleger

Werelddiaconaat

Het bestuur van de Federatie voert uiteraard regelmatig overleg met een vertegenwoordiging van Kerk in Actie. Daarin worden soms ook wel zorgen naar voren gebracht over de aansluiting tussen wat in plaatselijke gemeenten leeft en het werk van Kerk in Actie. Dat geldt in het bijzonder de buitenlandse projecten. Tegelijkertijd zou de Federatie niet zonder het werelddiaconaat willen.

Kerk in Actie voert deze taak namens de plaatselijke diaconieën wereldwijd uit. Daar ligt (met 90 procent) zelfs de hoofdmoot van haar werk, vertelt Evert Jan Hazeleger, programma-manager voor het totale diaconale en missionair werk wereldwijd van de Protestantse Kerk in Nederland.

Hoe ziet u de verhouding tussen Federatie en Kerk in Actie als het om het buitenland gaat?

Hazeleger: “De Federatie houdt zich traditioneel altijd wat meer met het diaconale werk in het binnenland bezig. De vraag waar het zwaartepunt moet liggen bespreken we graag met de Federatie, omdat we vinden dat die niet tegen elkaar uitgespeeld moeten worden. Je kunt natuurlijk niet zeggen dat de problemen dichtbij zo groot zijn dat we maar wat minder aan werelddiaconaat moeten doen. Tegelijkertijd kun je ook niet zeggen dat we ons maar niet meer om de vragen van dichtbij bekommeren. Om daarin het evenwicht te behouden, vormt de Federatie altijd een goede gesprekspartner.”

Is het misschien zo dat er voor het buitenlandse werk net wat meer uitleg nodig is dan voor het binnenlandse diaconaat?

“We zien inderdaad dat het buitenlandddiaconaat niet heel sterk is verankerd in de plaatselijke diaconieën. In een groot aantal gemeenten is er wel een werelddiaken, maar die heeft zijn handen vaak al vol aan de ZWO-commissie (Zending, Werelddiaconaat en Ontwikkelingssamenwerking, red.). Dat zijn heel nuttige commissies, maar het werelddiaconaat zou ook wel iets meer in de diaconie als totaal aan de orde mogen komen. Het zou het draagvlak voor ons eigen werk ten goede komen. Daar kan de Federatie een belangrijke rol in vervullen.”

Liggen voor komende jaren nog nieuwe brandpunten in het verschiet?

“Wat je ziet is dat voor veel organisaties die zich met ontwikkelingssamenwerking bezighouden, wat fondswerving betreft zware tijden aanbreken. Steeds meer organisaties richten zich tot plaatselijke kerken en de kerkelijke achterban. Dan is het wel van belang om met elkaar vast te stellen dat Kerk in Actie een bijzondere positie inneemt. Wij zijn immers het eigen werk van de Protestantse Kerk. Heel concreet tot in en vanuit de regiokantoren van de coöperatie voor ontwikkelingssamenwerking ICCO in Afrika, Zuid-Amerika en Azië.”

ndere tijden

Voorzitter Kaland en twee zendingsdiaconessen op de ledenvergadering 2011.

Van ver weg naar dichtbij: in een overleg tussen de Federatie en Kerk in Actie lag vanuit een grote plattelandsgemeente met tien dorpskernen de vraag op tafel “of de diaconie zich kan inzetten om één of meer verzorgingshuizen open te houden”.

Nederland staat op de drempel van grote veranderingen. De invoering van de Wet langdurige zorg (Wlz) betekent dat mensen zo lang mogelijk thuis blijven wonen. Alleen mensen die zware zorg nodig hebben, kunnen nog in verzorgingshuizen terecht. Soms lijkt het even alsof de tijden van vroeger terugkeren...

Voor de uitvoering van informele zorg zoeken de burgerlijke gemeenten naar samenwerking met vrijwilligersorganisaties die kerken en diaconieën óók zijn. Voor veel diaconieën compleet nieuw, maar het biedt ook kansen om te laten zien waar de diaconie voor staat.

Deze tijd vraagt om “diaconie nieuwe stijl”, schreef Carla van der Vlist van Kerk in Actie: “Deze tijd van schuivende panelen in onze samenleving daagt diaconieën uit om een nieuwe positie te kiezen. Ze moeten de vraag beantwoorden welke diaconale rol gewenst is nu de overheid een terugtrekkende beweging maakt, decentralisatie van taken doorzet en verregaand bezuinigt op zorg, welzijn en sociaal beleid.”

“Voor diaconieën een taak en uitdaging om in de actuele sociale context hun roeping te verstaan”, sprak Federatievoorzitter Adriaan Kaland op de Jaarvergadering van 2013 over wat er nu op diaconieën afkomt.

‘Diaconie nieuwe stijl’ was in 2012 ook het thema van de Jaarvergadering van de Federatie van Diaconieën. Kerk in Actie en de Federatie organiseren jaarlijks studiedagen over de kerk en de diaconie die steeds meer ‘gesprekspartner’ is. Zo worden afgevaardigden uit het hele land geïnformeerd over hoe de Wmo zich ontwikkelt, maar ook hoe het staat met de participatie van kerken.

Op elkaar betrokken

De laatste jaren vindt duidelijk een omslag plaats van ‘zorgen voor’ vanuit de overheid naar een samenleving waarin de eigen kracht van burgers en hun sociale netwerk centraal staan. Reden voor Kerk in Actie om een project ‘Zorgzame Kerk’ op te zetten waarmee werk wordt gemaakt van een samenleving waarin mensen meer op elkaar betrokken zijn. Compleet met:

- de kerk als schakel (het kerkgebouw inzetten voor zorg- en welzijnsactiviteiten)
- de kerk als knooppunt (met aandacht voor levensvragen voor mensen in de wijk)
- zorgmaatjes (die zorg bieden aan zorgafhankelijke mensen die in een isolement dreigen te raken)
- lokale lobby (voor het opkomen van de belangen van mensen die voor hun zorg afhankelijk zijn van de burgerlijke gemeente)

Zo staat de geschiedenis, en dus ook de geschiedenis van de kerk en de diaconie, in relatie tot wat we maatschappelijke ontwikkeling noemen. Zij zijn niet los van elkaar denkbaar.

Dat was al zo bij de oprichting van de Federatie van Diaconieën, meer dan een eeuw geleden. En zo is het anno nu in de huidige ‘participatiesamenleving’ nog steeds. Met daarin één constante: de behoefte, zoniet het mandaat en de opdracht, om te dienen. Samen voor een sterk diaconaat.

iet (alleen) van deze tijd

De oorsprong

De basis voor het ambt van diaken ('dienaar') is gelegd in het Bijbelboek Handelingen. In de groeiende christelijke gemeente van Jeruzalem klagen de Grieks sprekende weduwen erover dat ze over het hoofd worden gezien bij de dagelijkse ondersteuning vanuit de gemeente. Voor de apostelen is dit het signaal dat er speciale 'dienaars' moeten komen omwille van deze vrouwen en anderen die zorg nodig hebben. Op deze wijze kunnen de apostelen zich blijven concentreren op het gebed en op het Woord (Handelingen 6: 1-7). Stefanus heet wel de eerste diaken te zijn geweest. Hij werd om zijn volhardend geloof ter dood gebracht (Handelingen 7).

Diaconieën

Tijdens de Reformatie komen de diaconieën tot stand als zelfstandige organisaties met een eigen afgescheiden vermogen binnen de Hervormde Kerk. Dit om 'het geld van de armen' te beschermen tegen gebruik voor andere kerkelijke doeleinden. De Protestantse Kerk in Nederland zet deze structuur voort.

Diaconaat

Diaconaat is het handelen vanuit kerken en andere door het evangelie geïnspireerde groepen en bewegingen dat gericht is op het voorkomen, opheffen, verminderen, dan wel mee uithouden van met name sociaal-maatschappelijke nood van individuen en van groepen mensen en op het scheppen van rechtvaardige verhoudingen.

(Uit: Handboek Diaconiewetenschap. Barmhartigheid en Gerechtigheid.

Auteur: Noordegraaf. Uitgever: Kok, Kampen, 2004.)

Colofon

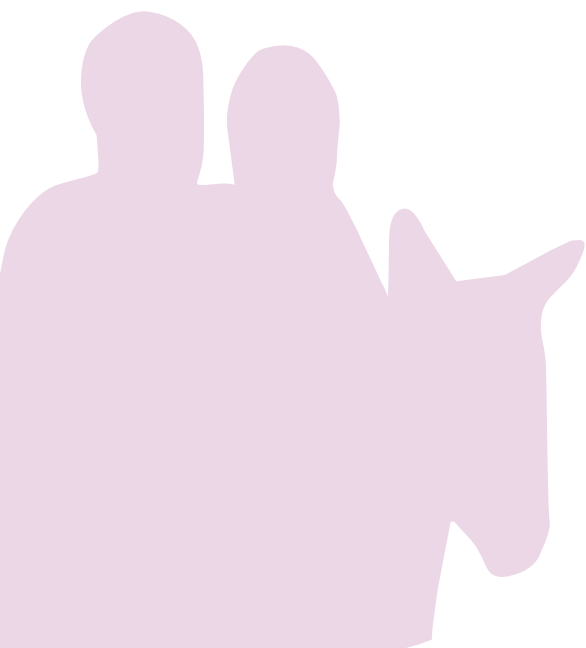
Federatie van Diaconieën *Samen voor een sterk diaconaat*

Uitgave Federatie van Diaconieën
Tekst Klaas Salverda
Vormgeving Laura Visser

Gepresenteerd op de Jaarvergadering 2015 van de Federatie van Diaconieën op zaterdag 28 maart 2015 in de Domkerk te Utrecht. Voor deze bijzondere locatie is gekozen omdat de Federatie van Diaconieën op 1 april 1910 in de Domkerk is opgericht.

Maart 2015

Federatie van Diaconieën

De Federatie van Diaconieën is de vereniging van de diaconieën in de Protestantse Kerk in Nederland. Binnen de structuur van de Protestantse Kerk zijn diaconieën zelfstandige, rechtspersoonlijkheid bezittende organisaties.

Leden kunnen zijn diaconieën die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland: dat zijn Protestantse diaconieën, Hervormde diaconieën, Gereformeerde diaconieën, Evangelisch-Lutherse diaconieën en Waalse diaconieën.

De Federatie behartigt de belangen van haar leden bij de landelijke kerk en bij de overheid en verleent diensten aan haar leden.

De Federatie van Diaconieën werkt ten nauwste samen met de Protestantse Kerk in Nederland, maar is een zelfstandige organisatie en neemt een onafhankelijke positie in ten opzichte van de kerk.

Bureau

Het ambtelijk secretariaat is ondergebracht bij het bureau van de Hervormde Diaconie Zeist.

<i>Adres</i>	Maurikstraat 55 3701 HC Zeist
<i>Telefoon</i>	030 - 6924782
<i>E-mail</i>	info@federatie-diaconie.nl
<i>Bank</i>	NL78ABNA0630431450
<i>Website</i>	www.federatie-diaconie.nl